

Fundacja Inter Vivos
z siedzibą w Warszawie

Z poradnika prawnego
dowiesz się m.in.:

Jaka jest definicja uzależnienia i jakie są podstawowe zobowiązania do podjęcia leczenia odwykowego?

Czy istnieje możliwość przymusowego leczenia osoby uzależnionej od narkotyków?

Co w sytuacji, gdy uzależnienie od środków odurzających powoduje schorzenia psychiczne?

Jak wygląda procedura zobowiązania uzależnionej od alkoholu do leczenia odwykowego?

Czy zobowiązanie do leczenia odwykowego to to samo co przymus leczenia?

W jakiej sytuacji można uruchomić procedurę zobowiązania do leczenia odwykowego?

Kto może wystąpić do sądu z wnioskiem o skierowanie na leczenie odwykowe?

Ministerstwo
Sprawiedliwości

Poradnik prawny nr 3/2024

Postępowanie z udziałem osób dotkniętych uzależnieniem

Fundacja Inter Vivos z siedzibą w Warszawie informuje, iż w ramach zawartej umowy z Powiatem Zawierciańskim realizuje zadanie publiczne polegające na prowadzeniu, w 2024 r., punktu nieodpłatnej pomocy prawnej, a także edukacji prawnej. Przedmiotowe zadanie jest realizowane w oparciu o ustawę z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1534) i jest finansowane ze środków z dotacji celowej z budżetu państwa.

■ Jaka jest definicja uzależnienia?

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii definiuje uzależnienie od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych jako zespół zjawisk psychicznych lub somatycznych wynikających z działania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych na organizm ludzki, charakteryzujący się zmianą zachowania lub innymi reakcjami psychofizycznymi i koniecznością używania stale lub okresowo tych środków lub substancji w celu doznania ich wpływu na psychikę lub dla uniknięcia następstw wywołanych ich brakiem. Z kolei ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi wskazuje, iż na badanie dotyczące uzależnienia od alkoholu kieruje się osoby, które w związku z nadużywaniem alkoholu powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchylają się od obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny albo systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny.

Podstawowe procedury zobowiązania do leczenia odwykowego dotyczą uzależnień:

- od środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych;
- od alkoholu.

■ Czy istnieje możliwość przymusowego leczenia osoby uzależnionej od narkotyków?

W myśl ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii leczenie uzależnienia od narkotyków jest więc dobrowolne, wymaga zgody osoby uzależnionej. Przymusowe leczenie osób uzależnionych na gruncie cytowanej ustawy możliwe jest wyłącznie w dwóch przypadkach i dotyczy osób:

- niepełnoletnich (art. 30);
- sprawców przestępstw, które pozostają w związku z używaniem środków odurzających lub psychotropowych (art. 71 ust. 1 i 2).

Leczenie osób uzależnionych zostało uregulowane również w Kodeksie karnym. Zgodnie z art. 72 § 1 pkt 6 k.k. sąd, zawieszając wykonanie kary, może zobowiązać skazanego do poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo

oddziaływaniom terapeutycznym. W tym przypadku Sąd karny musi stwierdzić winę oskarżonego i wydać w tym zakresie stosowne orzeczenie. Wyłącznie więc Sąd karny może zobowiązać skazanego do podjęcia leczenia lub terapii uzależnień. Niezastosowanie się przez skazanego do orzeczonego przez Sąd obowiązku, powoduje zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszanej. Warto zwrócić uwagę na jeszcze jedną sytuację, kiedy to Sąd skazuje osobę uzależnioną na bezwzględną karę pozbawienia wolności (bez warunkowego jej zawieszenia). W takim przypadku Sąd karny może orzec przymusowe umieszczenie sprawcy przed wykonaniem kary w odpowiednim podmiocie, zgodnie z art. 71 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Ważne: osób pełnoletnich, nie popełniających czynów zabronionych, uzależnionych od środków psychoaktywnych nie można skierować na przymusowe leczenie odwykowe. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii nie ma w tym zakresie zastosowania.

■ Co w sytuacji, gdy uzależnienie od środków odurzających powoduje schorzenia psychiczne?

W przypadku, gdy uzależnienie od substancji odurzających doprowadziło do choroby psychicznej, przymusowe leczenie takiej osoby może nastąpić na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego. Ustawa dopuszcza możliwość przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym osoby chorej psychicznie, gdy dotychczasowe jej zachowanie wskazuje na to, że z powodu choroby zagraża ona bezpośrednio własnemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób (art. 23). Dodatkowo zgodnie z art. 24 można także przymusowo leczyć w szpitalu osobę, której dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że z powodu zaburzeń psychicznych zagraża bezpośrednio własnemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób, a zachodzą wątpliwości, czy jest ona chora psychicznie. Jednak nawet sam fakt wystąpienia choroby psychicznej w związku z uzależnieniem nie jest wystarczającym powodem przymusowej hospitalizacji w trybie nagłym. Musi jednocześnie występować realne, bezpośrednie zagrożenie dla życia własnego osoby mającej być przymusowo leczoną albo życia lub zdrowia innych osób (art. 23 ust. 1 i 24 ust. 1). Są to sytuacje, gdy dotychczasowe zachowanie osoby chorej wskazuje na to, że z powodu choroby zagraża bezpośrednio własnemu życiu

(np. próba samobójcza) albo życiu lub zdrowiu innych osób (np. agresja względem osoby trzeciej lub jej usiłowanie) (art. 23 ust. 1). Podstawą przyjęcia do szpitala psychiatrycznego bez zgody pacjenta mogą być również słowne groźby popełnienia samobójstwa lub ataku na inne osoby, jeżeli ze względu na sposób i okoliczności ich wypowiedzenia, zachodzi uzasadniona obawa, że zostaną spełnione w przyszłości.

■ Jak wygląda procedura zobowiązania uzależnionej od alkoholu do leczenia odwykowego?

Zobowiązanie do leczenia odwykowego jest uregulowane w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, w art. 24-35, i choć schemat postępowania nie jest tam przedstawiony, to na podstawie opisu zadań procedury można się pokusić, w pewnym uproszczeniu, o pokazanie jej poszczególnych etapów w następujący sposób:

1. wszczęcie procedury (do gminnej/miejskiej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych wpływa zawiadomienie albo gminna/miejska komisja rozpoczyna procedurę z własnej inicjatywy);
2. rozmowa z wnioskodawcą i zbieranie materiałów dowodowych, które mają uzasadnić, czy zachodzą przesłanki wskazane w ustawie, jako wymagane do skierowania sprawy do sądu, np. rozkład życia rodzinnego;
3. rozmowa z osobą zobowiązywaną (jeśli się zgłosi);
4. skierowanie na badanie przez biegłych i włączenie opinii biegłych do dokumentacji (jeśli badanie zostanie zrealizowane);
5. wniosek do sądu (jeśli osoba zobowiązywana, mimo stwierdzenia u niej przez biegłych uzależnienia, nie wyraża zgody na dobrowolne leczenie lub jeśli do badania nie doszło, ale z materiału dowodowego wynika, że gminna/miejska komisja może mieć do czynienia z osobą uzależnioną i dodatkowo jest uzasadnienie dla przynajmniej jednej z czterech przesłanek społecznych wskazanych w ustawie);
6. rozprawa sądowa i postanowienie sądu;
7. środki odwoławcze (gminnej komisji przysługuje prawo do wniesienia apelacji do sądu drugiej instancji – sądu okręgowego).

■ Czy zobowiązanie do leczenia odwykowego to to samo co przymus leczenia?

Zobowiązanie do leczenia odwykowego, wbrew powszechnemu przekonaniu, nie jest tym samym co leczenie przymusowe, które w Polsce obowiązywało do roku 1982 na podstawie ustawy o zwalczaniu alkoholizmu. Mimo że procedura nie jest leczeniem przymusowym, to stosuje się w niej pewne elementy przymusu. Postanowienie sądu w sprawie zobowiązania do leczenia odwykowego zastępuje zgodę pacjenta na leczenie i kierownik placówki odwykowej czy inna osoba przyjmująca go na leczenie nie powinna pytać zobowiązanego o zgodę. Nadto, sądowe postanowienie oznacza dla osoby zobowiązanej obowiązek poddania się leczeniu w wyznaczonym przez sąd terminie i trybie, i we wskazanej placówce, a jeśli zobowiązany nie stawia się na leczenie lub nie będzie go kontynuował, sąd może zarządzić doprowadzenie go przez organ policji. Należy jednak pamiętać, że placówki odwykowe nie pełnią roli aresztów i osoba tam skierowana nie przebywa na oddziale zamkniętym.

■ W jakiej sytuacji można uruchomić procedurę zobowiązania do leczenia odwykowego?

Aby zobowiązać daną osobę do leczenia odwykowego, muszą wystąpić jednocześnie przynajmniej dwie wskazane w ustawie przesłanki: uzależnienie od alkoholu (ostatecznie potwierdzają to biegli) i przynajmniej jedna z przesłanek o tzw. charakterze społecznym:

- rozkład życia rodzinnego;
- demoralizacja małoletnich;
- uchylenie się od obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny;
- systematyczne zakłócanie spokoju lub porządku publicznego.

Ważne: Samo stwierdzenie uzależnienia nie stanowi podstawy do skierowania sprawy ani do gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, ani potem do sądu, ponieważ ta procedura nie jest uruchamiana z powodu tego, że człowiek jest uzależniony, ale ze względu na szkody, jakie w związku ze swoim piciem wyrządza innym.

■ **Kto może wystąpić do sądu z wnioskiem o skierowanie na leczenie odwykowe?**

Ze stosownym wnioskiem do sądu rodzinnego może wystąpić:

- Gminna/Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- Prokuratura.

Ważne: Złożenie wniosku o przymusowe leczenie bezpośrednio do Sądu – a nie za pośrednictwem Komisji lub Prokuratury – spowoduje, że Sąd odrzuci taki wniosek, jako pochodzący od osoby nieuprawnionej.

www.fundacjaiv.pl

Fundacja Inter Vivos

ul. Ratuszowa 11
03-450 Warszawa

Telefon: +48 575 747 146
Facebook: Fundacja Inter Vivos

KRS: 0000742253

e-mail: biuro@fundacjaiv.pl
www.fundacjaiv.pl